

Tartalom

LXXIII. évfolyam, 12. szám / 2019. december

ÁFRA JÁNOS	Tanú nincs	3
JENEI LÁSZLÓ	Vissza '36-ot!	6
VÖRÖS ISTVÁN	Jóslat; Az olló nyílni fog (Szociológiai jelentés); Rituális fürdés az aranytemplomnál	12
ISKY ANDRÁS	Fekete-tengeri följegyzések Annának	15
ISTÓK ANNA	a nélküled; fosztóképző	17
SÁNTHA JÓZSEF	A Palackos postás	19
NEMES Z. MÁRIÓ	A Győztes fénye	26
BÍRÓ JÓZSEF	ÉSZAKDÉLKELETNYUGATÉSMINDIGVISSZA	28
KOVÁCS ELEONÓRA	Rendelkezik	31
TIM HOLLAND	az áruló intervíziójából; az áruló intervíziója II; az áruló intervíziója III (Tóth Kinga fordításai)	34
MAUD VANHAUWAERT	Hangosítás (Tóth Kinga fordítása)	39
<i>Péter László emlékére</i>		
PÉTER LÁSZLÓ	Nóta, ritmus, vers (Erdélyi Mihály és Weöres Sándor)	41
APRÓ FERENC	Péter László nélkül (Emlékfoszlányok)	45
CSAPODY MIKLÓS	Magister sanctæ memoriæ	49
GYURIS GYÖRGY	Elhunyt Szeged krónikása	52
BALÁZS RENÁTA	Periféria a centrumban: perspektívák a finn (nemzeti) irodalomtörténet-írásban	64
SZEVERÉNYI SÁNDOR	Diskurzus a diskurzusról (Reagálás Farkas Zsolt írására)	72
FARKAS ZSOLT	„A pacifizmus szellemében”	81

mérlegen

URBÁN ANDREA	Visszajátszott teremtés (Áfra János: Rítus)	87
KLAIKÓ DÁNIEL	„Milyen üres egy szó, ha a sötétbe mondjuk bele” (Márton László: Két obeliszk)	89
VIDOSA ESZTER	Emlékezni a romokra (Bartók Imre: Jerikó épül)	94
SZÁNTAI MÁRK	Az otthontalanság otthona (Moesko Péter: Megyünk haza)	97
PÁL JÓZSEF	Állatszimbólumtár A-Z (Szerkesztette: Vigh Éva)	100

66. Vásárhelyi Őszi Tárlat

ABAFÁY-DEÁK CSILLAG	Puttók és a csaj	103
KÖLÜS LAJOS	Szabjuk vagy ne szabjuk?	106

Az utolsó oldalon

SZÍV ERNŐ	Amikor az írótl folkérik	109
-----------	--------------------------------	-----

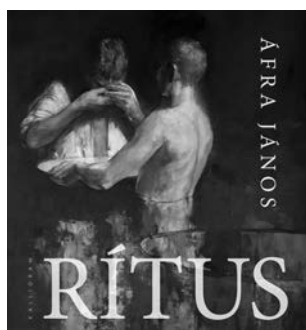
Illusztrációk

Válogatás a 66. VÁSÁRHELYI ŐSZI TÁRLAT anyagából a címlapon, az 5., 11., 16., 18., 27., 33., 38., 40., 80., 93., 102. és a 108. oldalon (© Tornyai János Múzeum | © Vásárhelyi Őszi Tárlat, 2019 Fotó: Dömötör Mihály, Csíkszentmihályi Márton, Slezák István)

URBÁN ANDREA

Visszajátszott teremtmés

ÁFRA JÁNOS: RÍTUS

Kalligram Kiadó
Budapest, 2017
103 oldal, 2000 Ft

”

Útmutató, vizualizáció, meditáció. Efféle benyomást keltenek a *Rítus* egyes szám második személyben írott versei. Az olvasó részben ennek köszönhetően érezheti: ősi örökség rejtélyeibe vezető beavatástörténet részese. Áfra János harmadik verseskötete egyszerre kezeli komolyan a rituális konstrukciók előírásait, és ébreszt megdöbbenést az abszurdba forduló, de nagyon is ismerős magatartásformákkal szemben.

A *Kalligram* gondozásában megjelent kötet borítójára egy bensőséges ceremónia pillanata került, a kötetcímen túl ez a kép vetíti előre a szertartások tematikáját. Incze Mózes festményének arctalan figurái fiatal férfiak. Az egyik alak háttal áll, a másik kezével rejt el vonásait. Alkati hasonlóságuk miatt alteregóknak, egymás kiegészítőinek vagy vérköteléssel összekapcsolt testvéreknek is tekinthetjük őket. A borítóra választott mozzanat a megtisztulás jelzője, rögzítheti a fürdés, talán éppen a befogadó számára rejtett arc mosásának aktusát. A vízzel teli edény könnyek felfogására is alkalmas, így biztosítva a sírás általi lelki feloldozás lehetőségét. Ezzel a gesztus túlmutat a karakterek pusztá testi kiterjedésén. A festői technika a kontúrok elmosásával tükröződő vízfelszín illúzióját kelti, így válik látszólag céltalanná a vízben álló alakok vízzel teli edénye. A félmeztelen alak a még ruhában lévő társát segíti a megtisztulás útján, felidézve akár a keresztelkedés ígérését.

A verseskötet már címében aktiválja (és ezáltal meg is kérdőjelezi) az olvasó ősi mintákról és fogalmakról alkotott ismeretét. Az egyes versekhez hasonlóan a címpozícióba emelt kifejezés is az előzetes tudásanyag, az archaikus konstrukciók (le)bontásának és (fel)építésének eszköze. Miként ragadható meg a *rítus* szó esszenciája? Bár a kötetben szereplő versek elsősorban vallásos-mágikus cselekvéssorozatok rögzítői, mozgásba hoznak más, rituális többlettel felruházott jelenségeket is. A szertartás transzcendens motivációján túl a mániává torzult szokások, a repetitív, kényszeres cselekvések is a fogalom mögött húzódnak. A kötetben ki-

bomló komplexitásra egymásnak feszülő paratextusok hívják fel a figyelmet. Míg a mellékelt portrén saját tükörképével néz szembe az alkotó, a felvezető szöveg épp az általános, a személytelen felé való távolodást közli. Az oppozíció feloldódik: a szubjektivitás kiterjed az egységesre, hiszen a kötet verseinek megszólítója és megszólítottja is önmagán keresztül nézve, a perszonálison át képes megpillantani a kollektív többséget. A *Rítus* a kötöttségektől való szabadulást és azok fenntartását egyaránt célozza. A látszólagos ellentmondások – egyén-közösség, szent-profán, közeledés-távolodás, archaikus-jelenkori – természetes egységben tartják a versegyüttest.

A *Rítus* kompakt, tudatosan szerkesztett kötet. Újszerű perspektívából közelít olyan ismerős toposzok felé, mint az évszakok, az elemek, az állatok. Alaphangját a *Valaki után* című nyitóvers adja, ami vázolja a kötetvilágot, a lírai hangot és a feltételezett megszólított körvonalait. Egyfajta lélekébresztő az egyén (és az univerzum) széttöredezett darabkáinak vonzásáról, ég és föld, lélek és test kettősségéről, arról, ami visszafog, és ami előremozdít. A kötet szerkezet a négyes számra támaszkodik: négy ciklus, négy évszak, négy ős elem, négy égtáj. Stabilitást kölcsönöznek a kompozíciónak, elválaszthatatlanná teszik az egyes műveket. *Lékvágás télvíz idején*, *Kertek ébredése*, *Verőfény*, *mélyülő árkok*, *Hervadás a ködben*: az összeolvasott cikluscímlánc a természet körkörösését mutatja, tovább erősítve az évszakok dominanciáját. Szorosan hozzájuk kapcsolódnak az ősi elemek, amik cikluszáró formulaként válnak hangsúlyossá.

A verseskötet mozgásba hozza ugyan az európai kultúrkör fő vallását – több helyen bibliai utalások árnyalják a műveket –, látószöge vallásokon felül koncentrálódik. A *vezető* című versben feltűnik a mirha, a tömjén, a por és a tanítvány képe, a *Sötétség igéi* hét számozott egysége a teremtés napjaival lép párbeszédbe, a kert motívuma pedig több helyen identifikálható. Mégsem kizárólagosak a különös tónusú keresztény képzetek, hiszen az egyes versek más és más hitvilágokat invitálnak a szövegvilágba, így formálva velük sajátos ötvözetet. Kurzívval szedett sorok erősítik a ráolvasás-jelleget („Ha földből jöttél, térj meg / a földbe, ha vízből lettél, / vetődj a vízbe, ha tűzből van / felemészti természeted, / a házamat fenyegetőkkel / égj el magad is végleg.” – *Patkányirtás*), keltik a varázsigé illúzióját („*Láb alá bőr, / fej fölé vér, hús a nagyobb húsnak.*” – *Új egység*) és idézik az ördögűzés aktusát („Távozz hát azonnal a szájon át, / vesd ki magad az ablakon” – *A nyavalyához*). A legtöbb szertartás nem pontosítható, leginkább a természeti vallások, a babonaság és a boszorkányság köreiből építkeznek. Az egyes variációk az amulett, a totemállat vagy a pentagram megjelenésével teremtenek különös atmoszférát – csak hogy néhány példát említsek.

A tér- és időbeliségből távolodó versek a dimenziók szétbontásával mindinkább a transzcendencia felé közelítenek. A matéria egybefolyik a véget nem érő, körkörös létben, felülemelkedve a fizika törvényein. Hol kezdődik és hol végződik az ember ebben az ismétlődő örökkévalóságban? Egy ötödik érzék vezérli a megszólított cselekedeteit („mintha valaki irányítana” – *A barlang ébredése*), aki így minden versben újabb metamorfózist él át. Intuitív hang vezérli a befelé fordulást, a lelki mélységből építkezést, a víziókat. „Fordítsd befelé az arcképeket / összetart őseiddel esendőségeket” – szólít a *Szemek virágzása* című mű. Ami elmúlt, visszatér, a prófécia feltárul. Individuális alászállással realizálódik, felébred az archaikus tudás és a gyermeki fantázia a feledés homályából.